110112 ـ وام بانکی به دانشجویان و فارغ التحصیلان به همراه بهره

سوال

طرح جدیدی که اخیرا بانک‌ها ارائه داده‌اند این است که مبلغی را به دانشجویان و کسانی که تازه فارغ التحصیل شده‌اند با ضمانت دانشگاه یا محل کار اعطا می‌کنند، به این صورت که ۶۰٪ آن نقدی و ۴۰٪ باقی‌مانده به صورت امتیاز خرید می‌باشد. بهره‌ی دریافتِ نقدی از همان روز نخستِ دریافت آغاز می‌شود و بهره‌ی خرید ۴۵ روز پس از تاریخ آن آغاز می‌شود. می‌خواهم بدانم آیا این بهره ربا است؟ و اگر ربا است و من از آن استفاده کرده‌ام چطور می‌توانم کفاره‌ی آن را بدهم؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولا:

آنچه شما ذکر نمودید یکی از نمونه‌های قرض ربوی است که بانکّ‌های ربوی انجام می‌دهند و پافشاری بر باطل و علنی انجام دادن فساد و گسترش تباهی در زمین است. الله متعال اهل ربا را به جنگ وعده داده و عاقبت آن را محو برکت دانسته. به همین سبب است که جنایات و حوادث و بیماری‌ها و ابتلاها زیاده شده است. عجیب است که برخی از نا آگاهان فکر می‌کنند بانک‌های ربوی به فکر جوانان و بیکاران هستند و احساس نمی‌کنند که ربا خود یکی از اسباب بلا و فقر و بدتر شدن وضعیت جامعه است.

علمای قدیم و معاصر ـ به جز اندکی شاذ ـ بر این اجماع نموده‌اند که هر قرضی که سودی به دنبال داشته باشد ربا است. بنابراین وام‌هایی که بهره به آنان تعلق می‌گیرد بدون شک همان ربای حرام است.

ابن قدامه ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «هر قرضی که [طلبکار] در آن شرط کند [بدهکار] بیشتر پس دهد پس بی هیچ اختلافی حرام است.

ابن منذر می‌گوید: اجماع نموده‌اند که قرض دهنده اگر بر قرض گیرنده مبلغی اضافه بر قرض یا هدیه‌ای شرط نماید و بر اساس آن اضافه قرض دهد، آن ربا است. و از ابی بن کعب و ابن عباس و ابن مسعود روایت شده که از قرضی که سود به دنبال داشته باشد نهی نموده‌اند» (المغنی: ۶/ ۴۳۶).

تفاوتی ندارد که قرض نقدی باشد یا جنس، یا چیزی که با پول خریده شود، زیرا شرط گذاشتن سود در همه‌ی این‌ها حرام است.

در تصمیم مجمع پژوهش‌های اسلامی الازهر به سال ۱۳۸۵ هجری برابر با ۱۹۶۵ میلادی که با شرکت نمایندگانی از سی و پنج کشور اسلامی برگزار شد آمده است:

قرار دادن بهره بر همه‌ی انواع قرض همه‌اش ربای حرام است، و در این مورد، میان آنچه وام مصرفی (وامی که به هدف خرید خانه یا اتوموبیل یا دیگر موارد پرداخت می‌شود) یا وام تولیدی نامیده می‌شود تفاوتی نیست، چرا که نصوص کتاب و سنت در مجموع به طور قاطع دال بر تحریم هر دو نوع است... حساب‌های بلند مدت، و باز کردن اعتبار بر اساس سود، و دیگر انواع وام که بهره به آن تعلق گیرد همه‌اش از معاملات ربوی است و حرام است.

همچنین در بیانیه‌ی مجمع فقه اسلامی وابسته به سازمان همکاری‌های اسلامی در سال ۱۹۸۵ میلادی آمده است: هر اضافه یا سود که به وامی که مدت بازپرداختش فرا رسیده و بدهکار از پرداخت آن عاجر است تعلق گیرد، و همینطور بهره یا سودی که از همان آغاز به وام تعلق بگیرد هر دو صورت ربا و شرعا حرام است.

ثانیا:

کسی که مبتلای این نوع قروض ربوی شده باید به سوی الله توبه‌ای نصوح نماید یعنی برای کاری که انجام داده پشیمان شود و به طور جدی تصمیم به عدم بازگشت گیرد. و اگر توانست زودتر آن قرض را پس دهد بهتر است تا از ربا و آثار آن خلاصی یابد. از الله متعال عافیت خواهانیم.

بدهکار ملزم نیست که بیشتر از آنچه قرض گرفته را پس دهد، اما متاسفانه نمی‌تواند چنین کاری کند زیرا بالاجبار باید بهره‌ی ربوی را پرداخت نماید. اما اگر توبه کرده از روی اجبار و اضطرار آن را پرداخت نماید و عزم بر عدم بازگشت و عدم تکرار این کار نماید و خداوند متعال توبه‌ی توبه‌کاران را می‌پذیرد.

از الله متعال خواهانیم ما و شما را از ربا و خطر و شر آن حفظ نماید.

والله اعلم